

Sugegorriak: animaliak baino ez

Rubio Pilarte, Xabier; Gosá Oteiza, Alberto

Lataste sugegorri arra (*Vipera latasti*)
Burgosko Sedano haranean.

F. MARTINEZ

Lurreko ekosistema aberatsak moldatze-aukera ugari eskaintzen dizkie bizidun guztiei. Sugegorriek pozoia erabiltzen dute eta garesti ordaindu dute estrategia hori. Ez dira, inondik inora, pozoia erabiltzen bakarrak, beste animalia askok ere garatu dute ehizatresna hori; landareak ere ez dira makalak: etengabe ekoizten dituzte bizitzeko ezinbestekoak zaizkien eta belarjaleentzat toxikoak diren konposatu kimiko aktiboak. Eta gizakiok ere, pozoia sortzeko berezko ahalmenik ez dugun arren, berehala ikasi genuen beste batzuen erabiltzen. Gaiztoak sugegorriak dira, ordea...

GIZAKIAK ETSAITZAT HARTZEN DITU SUGE-
GORRIAK, eta dagoeneko kalte berres-
kuraezinak eragin ditu haien artean.
Makina bat sugegorri akabatu dira, eta
mendiko populazio ugari desagertu
egin dira, edo desagertzeaz daude. Su-
gegorriak animalia lasaiak dira, ordea.

Bide ondoko sastraka-multzoetan,
mendiko harkaitz-eremuetan, baserri
inguruko harresietan, belaze eta so-
roetan... aztoratuko dituen inor egon
ezean, sugegorriak ohiko zereginetan
arrituko dira: saguak, satitsuak eta
sugandilak harrapatzen, eta batzuk
igelak eta arrabioak ere bai.

Bazka lortzeko harrapakinaren aur-
kako eraso eraginkorra besterik behar
ez duen animaliaentzat, artaga ibil-
tzea eta urrutira joatea energia xahu-
tzea litzateke. Narrasti hauek ohitura
etxekoiak dituzte, eta, bizitzeko duten
erritmo mantsoarekin bat eginez,
lurralde txikien jabe izaten dira. Gutxi

A. GOSA

Aspis sugegorria mendiko espeziea da. Sastrakaz gainezka dauden heskaiak eta baso-ertzak bilatzen ditu bizitzeko.

jatekoak dira, gainera. Betiere eguraldiaren arabera, gai dira animalia bakan batzuk harrapatuta (batzuek hiruzpalau harrapakin urtean) otsail-martxotik urri-azarora bitartean esna egoteko (negualdiko atsedena edo hibernazioa alde batera utzita).

Harrapatutako gutxi horri etekin handia ateratzeko gaitasuna eman die eboluzioak. Hartutako jaki urriek bizirik irauteko eta, espeziearen arabera, 60-80 cm luze izateraino hazteko beste ematen diete. Aitzitik, sugegorrien biologiak haien ugalketa-gaitasuna mugatzen du, eta 2-3 urtetik behin soilik sortzen da belaunaldi berri bat: 10 sugegorrikume inguru. Eta ez dira berehala iristen heldutasunera: arrak lehenago iristen dira, baina emeek 4-6 urte behar izaten dituzte. Horregatik, ohikoa da 10 urte baino gehiago dituzten aleak topatzea.

Hala ere, zaila da sugegorrien populazioei dagozkien estatistikak lortzea. Beste askotan bezala, kasu honetan ere ez dugu datu historikorik, eta egun martxan dauden jarraipen-ikerketak oso urriak dira. Hala ere, gizakiak eragindako hainbat desagertze-kasu dokumentatu dira, Lataste sugegorriarekin, esaterako; eta ez da iraganeko gauza, espezie honen geroa arriskuan jartzen duen gaur egungo errealitatea baizik.

Espezie bakoitza bere tokian

Sugegorriek oso ondo banatuta dute eremua. Narrastien artean ez dugu aurkituko eremua horren zehaztasun handiz eta hain modu eraginkorrez partitzen duen beste animaliarik. Inguruko beste sugegorri-espezieen lehia saihestearren egiten dute. Portaera hori, gainera, ohikoa da Europako gainerako sugegorri-espezieen artean

“gai dira animalia bakan batzuk harrapatuta (batzuek hiruzpalau harrapakin urtean) otsailtik azarora esna egoteko”

ere. Izan ere, guztiek jarraitu duten lerro ebolutiboa dela eta, berdintsuak dira espezie batzuen eta besteen beharrianak, elikadura, gordelekuak eta, oro har, ohiturak.

Esaterako, ahalik eta energia-gastu txikiena izateko ereduan oinarriturik, ehi-zarako sistema aurrerakoa garatu dute: eraso bakarraren bitartez sartzen diote pozoia harrapakinari, eta joaten uzten diote. Gero, haren aztarnei eta askatzen duen beroari jarraituz, harrapakina aurkitu eta jan egiten dute. Horretarako, organo oso konplexu bat erabiltzen dute, orientatzeko ere balio diena. Hain justu, eboluzio-gertaera erabakigarri horrek azaltzen ditu sugegorriaren egungo morfologia, ezaugarri anatomico zein fisiologikoak eta portaera.

Euskal Herrian hiru sugegorri-espezie iberiarrak daude: aspis sugegorria, Lataste sugegorria (muturluzea) eta sugegorri kantauriarra. Guztiek aipatutako banaketa-ereduari eusten diote, eta guztien artean partitzen dute lurraldea.

Aspis sugegorria mendiko espeziea da, eta hartxingadi nahiz harritzak ditu gustuko. Isurialde mediterraneoko mendietan bizi da, Nafarroako Pirinioen eta Valderejoren artean, eta sastrakaz gainezka dauden heskaiak eta baso-ertzak bilatzen ditu. Sugegorri kantauriarrarekin bat egiten du zenbait zonaldetan, hala nola Gorbeia-oinan, Aralarren, Ultzama eta Basaburuako haranetan, Orreagan eta Sara-Donibane Lohitzun arteko lerroan. Kasu horietan guztietan, habitata hertsiki banatua dute. ➔

F. MARTINEZ

Sugegorri kantauriarra (*V. seoane*), Galizian. Sugegorriek ohitura etxekoiak dituzte, eta, bizitzeko duten erritmo mantsoarekin bat eginez, lurralde txikien jabe izaten dira.

A. GOSA

Sugegorriak hozka egiten badu, ustekabeen harrapatu eta enbarazu egin diogun seinale da.

Sugegorri kantauriarra eremu freskoago eta hezeagoetan egoten da, hau da, sasietan eta baso- zein larre-ertzetan dauden sastraketan, eta aspis sugegorria, berriz, harkadietan ikusi ohi da. Bestalde, sugegorri kantauriarra arrunta da oso isurialde atlantikoan, eta itsas mailaraino hel daiteke.

Gurean, Lataste sugegorria da eskasena. Peña izeneko mendilerroan soilik aurkitu da, Nafarroako Pirinioaurrean. Aspis sugegorria ere bizi da hango zenbait gunetan, baina betiere bien artean tartea utzita. Lataste mendiko harrietan eta harkadietan, mendilerroaren eremu irekietan eta konifero-basoen zein arta-

dien soilguneetan ikus daiteke. Beste bi sugegorri espezieekiko duen lehia oztopo gertatu ei zaio iparralderako bidean, eta beharbada horregatik ez du beste lekurik kolonizatu.

“gizakiak eragindako hainbat desagertze-kasu dokumentatu dira, Lataste sugegorriarekin, esaterako”

Urteetako ospe txarraren biktima

Sugegorria animalia lasaia da, eta, horrez gain, haren hozkadak ez gintuzke larritu behar. Euskal Herri industrializatu eta teknologiko honetan, oso zaila da sugegorri batek hozka eginda hiltzea. Beste garai bateko kontuak dira horiek, nahiz eta ezustekoak urtero gertatu.

Hozkada horiek, baina, zerbaiten seinale dira: alde batetik, adierazten dute oraindik badaudela sugegorriak dagozkien tokietan; bestetik, agerian uzten dute gizakion artean, beti bezala, ezjakintasuna dela nagusi. Izan ere,

trakets samarrak gara animaliak ezagutzeko, eta horri ingurune naturalean mugitzean dugun harrokeria eta arduragabekeria gehituta, emaitza arriskutsu bilaka daiteke.

Hain justu, animalien bizimodua eta ohi-turak ezagutzea da arriskua saihesteko modurik onena. Sugegorrien kasuan, interesgarria da jakitea non bizi diren eta zein den haien banaketa geografikoa. Mendira egun-pasa goazenean, kontu izan beharko genuke jaso nahi dugun harri horrekin, edo mugitu nahi dugun beste harekin. Landa-ingurunean bizi den jendeak jakin beharko luke segatu ostean lehortzen ari den belar-meta sugegorrien gogoko tokia dela. Eta denok, baserritarrak edo kaletarrak izan, oinetako egokiak jantzi behar ditugu mendira joateko, hau da, botak. Ez dago mendiko boten materiala zeharkatzeko gai den sugegorriaren hortzik.

Hala ere, urtero gertatzen dira istripuak, batez ere udaberri aldera. Eta istripuak direla esan dugu, zeren eta ez dago gizakia harrapakintzat duen sugegorri-rik. Alderantziz, gu gara haren harra- pari, eta, ondorioz, aurrez aurre topo eginez gero, sugegorriak ziztu bizian ekingo dio ihesari. Hozka egiten badu ustekabeen harrapatu eta enbarazu egin diogun edo min egin diogun seinale da. Horrelakoetan, beraz, eraso babes-neurria baino ez da.

Euskal Herriko hiru sugegorri-espezieak eta habitatak: Lataste sugegorria (*V. latasti*), aspis sugegorria (*V. aspis*) eta sugegorri kantauriarra (*V. seoane*).

F. MARTINEZ

A. GOSA

Kontuan hartu aholku hauek...

Hozkada jasoz gero, jakin behar den lehenbiziko gauza da zerk egin duen. Batzuetan ez gaude ziur, animalia eza-gutzen ez dugulako edo bat-bateko gertaera izan delako. Horrek zaildu egin dezake gero osasun-zentroan izan beharreko arreta. Izan ere, maiz, sugedorrien haginkadak sortzen dituen antzeko sintomak edo infekzioak sortzen dituzte beste animalia batzuen hozkadek, harramazkadek, ziztadek edo, erle eta liztorren kasuan, eztenkadek. Edonola ere, gogoratu ornogabeek normalean ziztada ematen dutela, eta sugeek eta beste ornodunek, aldiz, hozkada.

Sugedorri batek haginkada eman digulako ustean bagara, erietxera joan beharko dugu. Horrelakoetan, lasai egon behar dugu eta ez dugu korrika hasi behar. Ahalik eta mugimendu gutxien egin, bihotzaren erritmoa ez azkartze aldera, pozoia ez dadin odolaren bidez gorputzean azkarrago hedatu.

Aukera bada, zauria garbitzea komeni da, eta, aldamenean aditurik egon ezean, ahaztu torniketear. Ez saiatu sekula pozoia ahoz xurgatzen, edota labana bat erabiliz hozkadaren inguruan ebakiak egiten, egoera asko oker baitaiteke. Lehenengo kasuan, ohikoa

Autoarekin zapaldutako sugedorri bat Aiako Harriko natura-parkeko sarreran (Errearteria).

X. RUBIO

X. RUBIO

“Euskal Herri industrializatu eta teknologiko honetan, oso zaila da sugedorri batek hozka eginda hiltzea”

da ahoan zauri txikiak izatea, eta, ondorioz, pertsona hori ere pozoiz daiteteke; bigarrenean, berriz, pozoia atera ez baizik zabaldu egin dezakegu. Kontuan izan egoera horretatik onik irtekeko nahikoa dela gaixoa ospitalean zaindu eta kontrolatzea, dagozkion neurriak han hartzea eta behaketan egun batzuk egotea.

... eta zentzuz jokatu

Ezin bukatu penintsulan zein Europako hainbat tokitan, baita Euskal Herrian ere, nahita zapaldutako gezur handi bat aipatu gabe. 1980. hamarkadaz geroztik landa-ingurunekeo bizilagunekin harreman gatazkatsua dituztenen aurkako gezurra da, hau da, administraziokeo ingurumen-sailek eta talde ekologistek kontrakoa.

Gezurrak dio helikopteroz eramandako sugedorri pila bat askatzen direla mendian. Ideia horrek ez du ez hanka eta ez bururik; gainera, animalia horiek pixka bat ezagututa, berehala ohartzen gara zorakeria dela. Barre egiteko modukoa litzateke, sugedorrien gaia ez balitz hain korapilatsu eta sentikorra, eta sortu dituen liskarrak sortuko ez balitu.

Hala eta guztiz ere, argitu beharra dago sugedorriak itxian haztea oso zaila dela, ezaugarri biologikoak eta portaera ez baitira horretarako aproposak. Argi utzi behar da, era berean, inongo erakundekeo edo gobernukeo ez diola sekula ekin haztegiak jartzeari, eta animaliak mendian harrapatu eta pilatzeari. Gezurra biribila dela begi-bistakoa da. Beraz, sugedorri hegalariek ahaztu, eta argi eduki lurrean bere borondatez higitzen diren animaliak direla. Zenbat eta gehiago ezagutu, orduan eta eragozpen gutxiago jarriko dizkiegu sugedorriei, eta, era berean, ezusteko gutxiago hartuko ditugu guk. ■

A. GOSA

X. RUBIO

F. MARTINEZ